

POLARISATIE

Werkgroep Toerusting
mei 1985
Piet Brongers

INHOUDSOPGAVE.

- I. Inleiding
- II. Wat is Polarisatie?
- III. Wat zegt de Bijbel over polarisatie?
- IV. Een verhaaltje als model voor de polarisatieproblematiek.
- V. Het kwaad van de Polarisatie.
- VI. Hoe moet je omgaan met polariserende processen?
- VII. Slotopmerking.
- VIII. Suggesties en aanbevelingen.

I. Inleiding.

De laatste tijd komt het meer voor dat gemeenten geconfronteerd worden met de problematiek van polarisatie. Het woord 'polarisatie' is op zichzelf niet nieuw. In de samenleving (bijv. politieke discussies) heeft het woord al veel eerder intrede gedaan.

Meestal is het een aanduiding van een discussie tussen twee partijen die niets meer willen toegeven. In de Gemeenten gaan discussies over zaken van geloof en leven vaak gepaard met 'hete hoofden en koude harten'. Niet zelden ontstaan er brokken, die niemand van te voren heeft gewild.

Daarom is het goed eens van dichtbij te bekijken wat polarisatie eigenlijk is, hoe het tot stand komt. Om na te gaan hoe je er het beste mee zou kunnen omgaan.

II. Wat is Polarisatie?

Bij polarisatie gaat het altijd om opvattingen overtuigingen die met elkaar in strijd zijn en niet meer bespreekbaar zijn. Zo geformuleerd wordt duidelijk dat polarisatie omschreven kan worden als het eindpunt van een lang proces. Er is een rode lijn gepasseerd. De meningen zijn uitgekristalliseerd.

De volgende stadia zijn te onderscheiden in het proces:

a. Het stadium van verscheidenheid in denken, leven en geloven.

Dit is eigenlijk altijd de beginsituatie en kan gezien worden als een gegevenheid bij elke groep mensen die met elkaar te maken hebben. Geen mens is gelijk, geen situatie is dezelfde. Dus daar waar mensen met elkaar in gesprek komen zal die verscheidenheid ook aan de dag komen. Als hier verder niets mee gebeurt (bijv. omdat er weinig gesprekken gevoerd worden, of omdat er geen besluiten genomen behoeven te worden door de groep) dan is er niets aan de hand. Het is ook gemakkelijk om mensen met andere meningen te accepteren zolang je er zelf maar weinig mee te maken hebt. Het wordt anders wanneer er een groepsmening moet worden gevormd bijv. om samen een besluit te nemen. Dan is het niet meer zo vrijblijvend en komen we terecht bij het volgende stadium.

b. Het stadium van meningsvorming rondom zg. 'hete hangijzers in de Gemeente.

Het gaat nu niet meer om een samenspel van vrijblijvende meningen, maar om het gezicht en de weg van de Gemeente. In de besluiten die de Gemeente neemt rondom bepaalde vragen over geloof en leven kiest zij voor een bepaalde mening. Maar wat te doen als je een andere overtuiging bent toe gedaan? Bovendien gaat het bij het geloof niet om iets vrijblijvends, maar om de zaak van God en de Bijbel. Niet alleen mijn mening is in het geding, maar ook de Waarheid zelf.

Er zijn gemeenten die gesprekken (en eventuele besluiten) over zaken van geloof en leven uit de weg gegaan zijn, uit angst voor meningsverschillen en botsingen. Toch blijven er steeds weer opnieuw zaken terug komen die vragen om een mening of een besluit. Dit vanwege heel concrete situaties van mensen in en rondom de Gemeente zelf.

Voorbeelden van deze zg. 'hete hangijzers' zijn gesprekken over:

- = Open,/gesloten avondmaal.
- = De vrouw in de raad en,/of op de kansel.
- = samenwonen.
- = abortus, euthanasie.
- = begraven,/cremeren.

Bij alle gesprekken spelen steeds twee aspecten een rol (soms door elkaar heen):

1. wie heeft er gelijk?
2. wat is de waarheid?

Dit illustreert dat bij alle gesprekken het persoonlijke element een grote rol speelt. (Een andere mening vormt vaak een bedreiging voor mijn eigen mening). Het is een moeizaam proces om boven de eigen mening uit, samen op zoek te gaan naar de waarheid. (Het is gemakkelijker om de waarheid gelijk te stellen aan mijn eigen mening)

Als er in dit stadium geen contacten gemaakt worden tussen de verschillende meningen (en dus geen ruimte is voor uitwisseling en wederzijds begrip) gaan de standpunten zich verhard en wordt er alleen nog maar verdedigd en aangevallen. Dan zijn we in het laatste stadium terecht gekomen.

c. Het stadium van polarisatie.

De standpunten staan onwrikbaar vast. Er is geen gesprek meer mogelijk. Ieder wil alleen nog maar gelijk hebben (omdat zijn standpunt de waarheid bevat). Er wordt niet meer naar elkaar geluisterd. De ander wordt alleen nog maar geaccepteerd als hij net zo denkt. Niet alleen de standpunten zijn in het geding, ook de mensen die er bij betrokken zijn worden in partijen opgesplitst. Er ontstaat verwijdering, die zich langzamerhand uitbreidt op meerdere gebieden in de gemeente. Het begrip 'macht' komt ook om de hoek kijken. Als je maar zorgt dat je de meerderheid haalt kun je de ander jouw standpunt opleggen. (En je voelt je zelf gerechtvaardigd, doordat jouw standpunt niets anders dan de waarheid is)

Voorbeelden van gepolariseerde standpunten zijn:

- op het gebied van de Bijbelopvatting:
 1. De bijbel is door God letterlijk gedictieerd aan mensen. Daar mag je niet aan komen.
 2. De bijbel is geschreven door mensen op grond van wat zij ervaren hebben van God. Daar moet je in graven.
- op het gebied van de geloofsopvatting:
 1. de vrouw mag geen ouderling zijn.
 2. er is voor God geen verschil tussen man en vrouw m.b.t. de taken in de Gemeente.
- op het gebied van levensovertuigingen:
 1. samenwonen mag niet.
 2. samenwonen is geen probleem.

III. Wat zegt de Bijbel over polarisatie?

Wanneer we in de Bijbel zoeken naar teksten die op de één of andere manier in verband gebracht kunnen worden met dit hele proces, dat uiteindelijk leidt tot polarisatie, dan kunnen we de volgende lijnen trekken.

- a. Wat God betreft is er maar één evangelie en dat is het evangelie van Jezus Christus. Dat evangelie zal door de Geest in ieders hart terecht moeten komen.
- b. Wat de mensen betreft is er een grote verscheidenheid aan gaven, taken en verantwoordelijkheden. Het is duidelijk dat ieder een eigen persoonlijke relatie met God kan hebben, waarvan hij te midden van de Gemeente kan getuigen en waarvoor hij verantwoording kan afleggen.
- c. Wat de omgang met elkaars meningen, overtuigingen en regels betreft is liefde de enige juiste gezindheid.
- d. Herkenning en bevestiging van elkaars gaven, opvattingen, verantwoordelijkheden als van God gegeven is noodzakelijk voor de band en samenhang van de Gemeente.

Sleutelwoord is de belijdenis: Jezus is Heer.

- e. Uiteindelijk blijkt dat elke verandering van overtuiging gepaard gaat met een concrete bevestiging ervan door God Zelf (vaak via de uitstorting van Zijn Geest).
- f. Bij overtuiging hoort gezindheid en gedrag. Echtheid en betrouwbaarheid zijn basis woordenvoor elke levensovertuiging.

Teksten die bovengenoemde lijnen aandragen zijn:

Rom. 13:8-10; Rom. 14:1-12; Rom. 15: 1-7; 1 Cor. 12:1-11, 12-31-; 1 Cor. 14:26; 2 Cor. 10:7,10,11; Eph. 4:1 – 16 Phil. 2: 1-11; Col. 2:16-23; Hand. 10.

Verrassend is dat in de Bijbel de kern van het gemeente-zijn juist wordt aangeduid met de woorden 'eenheid' en 'verscheidenheid': het wonder van de vele leden en die ene Gemeente (bijv. 1 Cor. 12). Op grond van de Bijbel zou je de volgende sleutelwoorden mogen toepassen om op een goede wijze te kunnen omgaan met verscheidenheid van opvattingen in de Gemeente:

1. echtheid, die moet blijken uit gedrag.
2. herkenning: elke opvatting zal in relatie van de Bijbel herkend moeten kunnen worden.
3. ontmoeting met de levende Heer (en dus met elkaar van hart tot hart).

De vraag voor ons is: hoe komt het dat zo vaak vanuit de gegevenheid van dit spanningsveld het proces van polarisatie ontwikkeld wordt.

En wat kunnen we er aan doen om het te voorkomen?

Daarvoor zullen we bij onszelf te rade moeten gaan, want hierbij is niet God in het geding, maar zijn wij in het geding, met onze meningen en gedachten over Hem. Wat er gebeurt is, dat begrippen die alleen maar betekenis krijgen in een levende relatie tussen God en mens (de dode letter wordt door de Geest levend gemaakt), een eigen leven gaan leiden (los van wat voor een relatie ook maar).

Aan de hand van het volgende verhaal worden een aantal elementen zichtbaar die in dit proces een rol spelen.

IV. Een verhaaltje als model voor polarisatieproblematiek.

Een verhaal van de bekende die onbekend werd.

1. Iemand heeft een vriend, die hij regelmatig ontmoet.

- a. hij is in staat zijn woorden, meningen te geven, zelfs over dingen die hij nog niet gezegd heeft,
- b. hij is dan staat hem te herkennen aan zijn stem, schaduw, geluiden.

2. De vriend gaat weg.

- a. Hij ziet hem nog geregeld. Dan is er genoeg vertrouwen, blij weerzien, bevestiging en zelfs groei.
- b. Hij ziet hem zelden. Nu komen de aarzelingen, vraagtekens, onzekerheden en soms zelfs wantrouwen. Elke verandering (c,q. groei) bij de vriend is grond voor wantrouwen. Er moet nog steeds weer herkend en bevestigd worden.
- c. Hij ziet hem nooit. De beeldvorming gaat een eigen leven leiden. Groeit mee met de eigen groei. Wordt steeds onpersoonlijker, met steeds minder details, steeds verder van de werkelijkheid af.

Vraag : Wat gebeurt er? Op wat voor manier verandert de vriend in dit proces?

Beeldvorming is het probleem van de mens zelf en niet van de ander.

3. Er zijn meer mensen die hem als vriend hadden.

- a. Ze zien elkaar geregeld. Herkenning van de vriendschap. Dan worden de verhalen over hem beschouwd als aanvulling op het eigen verhaal. Zonder die herkenning vormen die verhalen (als ze anders zijn) een bedreiging. De verhalen zeggen evenveel over de mensen zelf als over de vriend. Er gaat iets dood, wanneer men komt bij de vraag: we moeten een objectief verhaal hebben over onze vriend (wie hij was en wat er nu zo bijzonder aan hem was). Alles wat met relatie te maken heeft verdwijnt, wanneer het alleen nog maar over een objectieve beschrijving gaat. Het blijft levend wanneer er nieuwe relaties ontstaan en men bijv. in elkaar en in de verhalen dingen herkent die met die vriendschap te maken hebben.
- b. Ze zien elkaar zelden. Dan komt er weer. onzekerheid over de relaties die de anderen hebben. Onzekerheid over de herkenning van vriendschap en van de verhalen.
- c. Ze zien elkaar nooit. Dan komen de verhalen los van elkaar te staan. Er, is geen mogelijkheid van herkennen. Het enige dat mogelijk is, is om een geheel te maken van alles wat gemeenschappelijk is in alle verhalen. Er ontstaat een waterig verhaal, dat hoogstens een vaag beeld oplevert van de vriend.

Vraag: Wat gebeurt er in dit proces? Wat is de rol van de vriend? Het gaat niet om de vriend, maar om het beeld dat de ander heeft van de vriend. Pas via ontmoetingen gaan beelden stuk in ruil voor een levende werkelijkheidservaring. Op welke manier heeft dit verhaaltje raakpunten met de problematiek van polarisatie?

Dit verhaaltje is van toepassing op alle situaties, waarin relaties een rol spelen. Zowel heel letterlijk bij vriendschap en huwelijk (het 'weggaan' kan dan ook figuurlijk zijn: 'afhaken', 'contact verbekken'), als ook binnen de gemeente en in relatie met God. Zolang er een levende relatie bestaat, die keer op keer bevestigd wordt in persoonlijke ontmoetingen is er niets aan de hand. Er gebeurt pas wat als die relatie verstoord wordt. Dan vinden er geen persoonlijke ontmoetingen plaats en begint het proces van beeldvorming op grond van ervaringen uit het verleden ('herinneringen')

Wanneer het gaat om een verstoorde relatie tussen mensen, gebeurt het meestal, dat de één een beeld heeft van de ander, op grond van wat hij ervaren heeft. Dat beeld wordt voor een groot deel gevormd door zijn eigen gevoelens en gedachten. Pas in een echte ontmoeting blijkt vaak dat de ander ook zo'n beeld heeft van hem en... blijkt ook hoe ver die beelden soms verwijderd zijn van de werkelijkheid. Dan pas wordt ook duidelijk hoe er weer een levende relatie kan ontstaan.

Dit gebeurt ook in een 'driehoeksrelatie' van twee mensen, die bijvoorbeeld een zelfde vriend hebben, die van hen weg gaat (zie bovenstaand verhaal). Dan hangt het o.a. af van de relatie die die twee met elkaar hebben, wat er weder met de 'beeldvorming' gebeurt

Let wel: Bij het beeld, dat de één van de ander heeft, is de ander zelf niet meer in het geding. Het beeld wordt op afstand (dwz zonder contact met of correctie door de ander) gevormd en 'gekleurd'.

Bij geloofszaken speelt precies hetzelfde. Bij geloof gaat het immers ook om een relatie, namelijk die tussen God en mens.

Op twee manieren kunnen storingen optreden:

1. In de persoonlijke relatie tussen de gelovige en God. Bijvoorbeeld als hij een tijd lang geen persoonlijke ontmoeting (ervaring) met God gehad heeft. Ook dan krijg je een proces van beeldvorming ('zo is God', of 'zo hoort God te zijn'), vaak om onzekerheid en twijfels het hoofd te bieden.
2. In de relatie tussen gelovigen onderling, met het oog op ieders relatie met God, in termen van opvattingen en ervaringen. Hoe meer gemeenschappelijke ervaringen onderling, des te meer vertrouwen groeit er in de echtheid van elkaars ervaringen, met als gevolg ruimte voor aanvulling (verrijking) van je eigen ervaringen. Zelfs nieuwe ervaringen zijn dan mogelijk. De Bijbel is heel duidelijk over de aanwezigheid van de Heer, waar mensen in Zijn naam bijeen zijn. Het probleem komt op, wanneer onderlinge relaties verstoord raken, doordat er weinig of geen ontmoetingen plaatsvinden. Of gewoon gezegd: omdat er weinig samen beleefd wordt in het geloof. Dan komt er automatisch meer nadruk op de regels en het eigen gelijk. Anders zou je er immers helemaal onzeker van worden. Het gevolg is, dat in plaats van aandacht voor persoonlijke relaties in het licht van het geloof de aandacht komt te liggen op de juiste standpunten en meningen. Die verschuiving doet niet recht aan persoonlijke beleving. Het wordt kouder, afstandelijker en onpersoonlijker.

Dat is in het kort een weg in de richting van polarisatie. Het zal duidelijk zijn, dat de twee bovengenoemde storingen vaak door elkaar heen lopen.

Beelden van elkaar, beelden van God (en ook van de Bijbel) worden vaak 'op afstand' gemaakt. Ze zeggen dan meer over de mensen, die die beelden maken, en over hún ervaringen, dan over de werkelijkheid van god. Dat maakt ze natuurlijk niet minder belangrijk, maar het betekent ook dat we ze niet voor verkeerde doeleinden mogen gebruiken. Willen we terecht komen bij de levende werkelijkheid van God, dan moeten de beelden 'gecontroleerd' en bevestigd (of bijgesteld) worden in concrete nieuwe ervaringen. Als die uitblijven is er het gevaar, dat ze een eigen leven gaan leiden. Met alle gevolgen van dien. Alleen in de ontmoeting met de levende Heer, o.a. in echte ontmoetingen met elkaar, kunnen beelden tot leven komen.

V. Het kwaad van de Polarisation.

De kenmerken van polarisation laten overduidelijk zien dat het volkomen in strijd is met het Evangelie:

- a. de liefde is niet aanwezig.
- b. het contact met de ander is verbroken.
- c. het eigen ik heerst.

Zoals het hier gesteld is, wordt het vaak niet ervaren. Meestal beroept men zich op Gods woord als het richtsnoer voor zijn overtuiging en werpt men zich op als verdediger van Gods Waarheid. Toch blijkt elke keer weer als je de argumentatie van dichtbij bekijkt dat het ook in dat geval uiteindelijk altijd gaat om de eigen visie of opvatting of keuze van Bijbelteksten. Hoe vaak worden in zo'n discussiesituatie Bijbelteksten tegen elkaar uitgespeeld? Als ik meen dat de Bijbelse boodschap mijn

mening onderstreept, hoe moet ik dan omgaan met iemand die datzelfde denkt van zijn eigen mening? Nu wordt ook duidelijk waarom mede door de invoering van de G.B.S. het probleem van polarisatie aan de oppervlakte gekomen is. Zolang men niet met elkaar praat (en bijv. alleen maar zondags luistert naar de preek: ieder met zijn eigen gedachten) is er niets aan de hand. Pas als men met elkaar in gesprek komt, met meningen op de proppen moet komen gaat er wat gebeuren. Als je niet hebt leren omgaan met het anders zijn van de ander (maar ook als je zelf erg onzeker bent) zal de mening van die ander vaak als bedreigend overkomen. Dan moet je al gauw in de verdediging (want anders staat je hele overtuiging op losse schroeven) enz.

Het kwaad van de polarisatie kan zijn werk doen, waar mensen zich steeds meer moeten verdedigen en beschermen d.m.v. een muur van zekerheden tegen de aanvallen van andere mensen. Dat gaat altijd ten koste van de relatie met de ander. Zo ontstaan scheuren, kloven en brokken in het gemeentelijk leven. Hoe kun je dit kwaad keren?

VI . Hoe moet je omgaan met polariserende processen?

Het proces van polarisatie is eigenlijk alleen maar te overwinnen in een sfeer van openheid en vertrouwen. Waar mensen ontdekken wie ze zelf zijn en wie de ander is. Waar mensen naar elkaar leren luisteren zonder bedreigend gevoel, met een nieuwsgierigheid en aandacht voor de ander (zowel zijn denken, als zijn ervaringen) daar groeit begrip en daar vallen de scherpe kanten weg.

Je kunt iemands mening veel gemakkelijker accepteren, als je begrijpt waarom die ander tot die mening gekomen is en als je ervaart dat die ander jou ook serieus neemt met je mening. Polarisatie in de Gemeente wordt niet voorkomen door tolerantie en verdraagzaamheid (hooguit komt ze dan niet boven water), wel door de groei van (persoonlijke) relaties. De G.B.S. kan een hulpmiddel zijn als men leert praten rondom Gods Woord en leert luisteren naar elkaar. Dit luisteren naar elkaar heeft ook alles met Gods Woord te maken. Het is dat wat God bij en door een ieder die tot Hem komt gedaan heeft en doet. Zo wordt het levende Woord ontdekt en niet geconstrueerd uit dode letters.

Samen luisteren naar de Bijbel en naar elkaar betekent:

- a. twee horen meer dan één.
- b. de één vult de ander aan en samen zijn we in staat iets van die liefde (die ons verstand te boven gaat) te bevatten in al zijn schakeringen. (vgl. ook Phil. 3:18,19)

Voor dit samen leren luisteren is nodig:

- a. nederigheid t.o.v. je eigen mening (jij hebt de waarheid nooit helemaal in pacht).
- b. vrijmoedigheid om ook over je onzekerheden te spreken.
- c. moed om bij een ander verder te vragen om uitleg, achtergrond en ervaringen die bij zijn mening horen.
- d. het vertrouwen dat de waarheid aan het lichtkomt waar mensen rondom Gods woord elkaars vragen en antwoorden bevestigen en aanvullen.
'Wat zegt de Bijbel. . . .?'
'Wat zegt de Bijbel nog meer?'
- e. Als je dit weet dan is bovenstaand verhaal een uitnodiging tot ontmoeting en niet tot verwijdering. Om stereo te luisteren en niet mono. (omdat het ene oor

niet vertrouwt wat het andere hoort). Om stereo te kijken en niet met één oog je blind staren op een diepte die je met één oog nooit kunt onderscheiden. Om samen de regenboog van hoop te vormen met de kleuren die ieder heeft in het licht van het evangelie.

VII. Sotopmerkjng.

In dit stuk is uitgegaan van polarisatie binnen onze geloofsgemeenschap (let goed op het woord). Want niet elke polarisatie is op te lossen. Alleen daar waar een gemeenschappelijke basis is kan bovenstaande weg vruchtbaar bewandeld worden. Die basis zou kunnen zijn het persoonlijk geloof in Jezus Christus als Heer en Heiland (zie 1 Cor. 12: 3). Als je daar niet bij terecht komt, of als dat niet als uitgangspunt genomen wordt, wordt de kloof en de breuk alleen maar groter. Of anders gezegd: dan komt de kloof tussen wel of niet geloven (die er al moet zijn geweest) naar de oppervlakte. Onze verzoeking (mee door onzekerheid) is dat we bij voorbaat al een etiket plakken op een ander zonder hem eerst echt ontmoet te hebben.

VIII. Suggesties en aanbevelingen .

- a. Het is goed om in de gemeente zelf vast te stellen in welk stadium van het proces zij zich bevindt. Elk stadium vraagt om een eigen aanpak.
- b. Binnen de Gemeente is het belangrijk om activiteiten te ontwikkelen die preventief werken m.b.t. het probleem van polarisatie:
 1. Ontmoetingssituaties voor mensen met verschillende meningen, leeftijden etc.
 2. Activiteiten, waarbij gesprekken over geloof en leven gestimuleerd wordt. Hierbij is het erg belangrijk dat er naast het gesprek over opvattingen ruimte is voor het gesprek over concrete ervaringen. (Bijv. via vragen als 'welke dingen bevorderen mijn groei in het geloof?' welke aspecten van het geloof spreken mij het meeste aan, waar heb ik het het moeilijkste mee?' 'Wat betekent God, de Bijbel, de Gemeente heel concreet voor mijn dagelijkse leven? enz.)
 3. activiteiten in de Gemeente waarbij werkelijk wat beleefd wordt in het geloof. Dat zal helpen om bepaalde krampachtigheden m.b.t. leeropvattingen uit de weg te ruimen.
 4. Gesprekken rondom het begrijpen van de Bijbelse boodschap in zijn totale samenhang (zoeken naar lijnen, die doorgetrokken kunnen worden naar vandaag) .
- c. Regionaal is het belangrijk om de problematiek bespreekbaar en herkenbaar te maken:
 1. radenconferenties.
 2. predikantenconvent.
 3. cursus Praktisch Gemeentewerk.
- d. Landelijk is het belangrijk om mensen toe te rusten ten einde op een goede manier met de problematiek om te gaan, en materiaal te ontwikkelen ten dienste van de plaatselijke Gemeente.
 1. predikanten conferentie.
 2. weekenden rondom thema's over geloof en leven.